

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНЦІВ

У статті проведено зіставний аналіз асоціативного та лексико-семантичного полів лексем економічної сфери, що дало змогу виявити особливості функціонування мовної картин світу українців у зіставленні з концептуальною. Спільне та відмінне у мовній та концептуальній картинах світу (від повного наближення до часткового співпадіння) встановлено на матеріалі вільних асоціативних експериментів.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, концептуальна картина світу, стимул, реакція, асоціативний експеримент, асоціативне поле, лексико-семантичне поле.

В статье проведен сопоставительный анализ ассоциативного и лексико-семантического полей лексем экономической сферы, что позволило выявить особенности функционирования языковой картины мира украинцев в сопоставлении с концептуальной. Общее и различное в языковой и концептуальной картинах мира (от полного приближения до частичного совпадения) установлено на материале свободных ассоциативных экспериментов.

Ключевые слова: картина мира, языковая картина мира, концептуальная картина мира, стимул, реакция, ассоциативный эксперимент, ассоциативное поле, лексико-семантическое поле.

This article presents the comparative analysis of the associative and lexical-semantic fields of the economic stimuluses, which are allowing to identify the features of the linguistic picture of the world of the Ukrainians. Common and different in the language and conceptual pictures of the world (from full to partial matching) are based on the free associative experiments.

Key words: picture of the world, language picture of the world, conceptual picture of the world, stimulus, reaction, associative experiment, associative field, lexical-semantic field.

На основі розмежування мови і мовлення як двох самостійних, однак взаємопов'язаних феноменів, у лінгвістиці традиційно пов'язують дві моделі світу: концептуальну та мовну. Сприйняття людиною світу значною мірою залежить від мови, яка забезпечує семантичний зв'язок між різними сферами буття людини, проте виникає необхідність аналізу тих аспектів, які залишаються поза увагою лінгвістів або досліджені мало. До таких належить проблема відтворення фрагмента мовної картини світу у порівнянні з концептуальною, що і зумовлює актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження виступає фрагмент мовної та концептуальної картин світу, який обслуговує українців, задовольняючи їх комунікативні потреби.

Мета дослідження – виявлення особливостей фрагмента мовної картини світу українців у порівнянні з концептуальною на матеріалі асоціативних та лексико-семантичних полів.

Матеріалом дослідження слугують асоціації, отримані під час проведення асоціативного експерименту та лексеми, взяті із словників. Використано описово-аналітичний метод з прийомами статистичного та порівняльного, типологічного й компонентного аналізів.

Дослідження є своєрідним продовженням досягнень вітчизняних і зарубіжних дослідників, які охоплюють різні галузі знання: лінгвістику, етнолінгвістику, психолінгвістику, соціолінгвістику, психологію, етнопсихологію, культурно-історичну психологію, когнітивну науку та ін. (Н. Д. Арутюнова, І. А. Зимня, Ю. М. Караулов, Г. В. Колшанский, О. С. Кубрякова, О. О. Леонт'єв, Ю. А. Сорокін, Ю. С. Степанов, В. М. Телія, І. О. Голубовська, В. В. Жайворонок, І. В. Кононенко, М. П. Кочерган, В. М. Манакін, О. А. Семенюк, О. О. Селіванова, Ж. П. Соколовська, Г. М. Яворська, А. Вежбицька, J. Allwood, J. R. Anderson, R. S. Baron, J. W. Berry, M. Byram, E. Clark, H. Clark, M. Jonson, G. Lakoff, N. Miller та інші).

Питання сутності мовної картини світу порізному розв'язується в сучасному мовознавстві – від максимального зближення мовної картини світу з концептуальною до визнання різного ступеня своєрідності відображення світу в кожній мові. «У мові знаходять своє вираження, поєднуючись, але не покриваючи одна одну, семантичні ознаки чотирьох різних сутностей: а) семантична значеннєвість одиниць власне мовної системи; б) категорії предметного світу, своєрідно відображені в категоріях і одиницях мови; в) мисленнєві категорії, притаманні логіці й психології людського пізнання; г) прагматичні чинники комунікативного призначення мови. Проте ототожнювати логічні й психологічні категорії та їх місце в структурі мовної картини світу не можна, бо вони пов'язані з двома різними картинами світу, що є основою мовної картини, – логічною, що своєрідно відбивається безпосередньо в мовних одиницях, і домовною (превербальною) – у ній містяться елементи образного мислення, у надрах якого лежать індивідуальні й соціальні особливості бачення світу» [9, с. 37].

Єдиного визначення терміна «мовна картина світу» не існує й до сьогодні. Мовну картину світу тлумачать як: загальнокультурне надбання нації. Вона структурована, багаторівнева. Саме мовна картина світу зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього й внутрішнього світу людини. Вона відображає спосіб мовно-мисленнєвої діяльності, характерний для певної епохи з її духовними, культурними та національними цінностями [10]; усю сукупність концептуального змісту певної мови [7]; відображені в категоріях мови уявлення певного мовного колективу про будову, елементи й процеси дійсності. Цілісне зображення мовою всього того, що існує в людині, навколо неї. Зображення людини, її внутрішнього світу, навколишнього світу й природи, здійснене засобами мовної номінації [16]; відображений засобами мови образ свідомості-реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, репрезентовані мовою [3]; своєрідне світобачення крізь призму мови [17]; відображення побутових уявлень про світ. Ідея мовної картини світу полягає в тому, що в кожній природній мові відображено певний спосіб сприйняття світу, нав'язаний як обов'язковий усім носіям мови [2].

О. Селіванова під поняттям «мовної картини світу» розуміє представлення предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності [14, с. 365-367].

Концептуальна та мовна картини світу є відображенням у взаємопов'язаних формах – формі пізнавальної діяльності й формі мови – об'єктивної дійсності.

Концептуальна картина світу є підґрунтям мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ. Мовна й

концептуальна картини світу є культурно детермінованими, а відповідно – специфічними для кожного народу [3].

Концептуальна картина світу, на відміну від мовної, постійно змінюється, відображуючи результати пізнавальної й соціальної діяльності, однак фрагменти мовної картини світу протягом довгого часу зберігають реліктові уявлення людей про світостворення [1].

Л. Лисиченко розглядає характер відображення в мові концептуальної картини світу і мовні засоби вираження знань про неї в межах мовної картини світу. «Саме в мовній картині світу виявляється своєрідність членування концептуальної картини в різних народів. За допомогою мови практичні знання, одержані окремими індивідуумами, перетворюються на колективне надбання, колективний досвід. Концептуальна картина світу є підґрунтям мовної картини, однак концептуальна картина світу універсальніша і є спільною для народів з однаковим рівнем знань про світ, у той час як мова відображає досвід кожного народу і виявляє не тільки спільні знання, а й своєрідність бачення світу» [9, с. 37].

Межа між мовною та концептуальною картинами світу є нечіткою, вони перебувають у логічних відношеннях перетину або включення першої до другої залежно від визнання концептуально не співвідносних мовних категорій. У сучасній когнітології проблема зв'язку мовної картини світу з концептуальною розглядається під кутом зору опозиції принципів модуляризму й холізму [14, с. 365-367].

У нашому дослідженні мовна картина світу визначена як така, що сформована на вербальному рівні лексичними засобами мови й відображена в семантичній системі мови. Концептуальна картина становить індивідуалізовані уявлення про світ, представлені в нашій свідомості.

Спільне та відмінне між мовною та концептуальною картинами світу особливо чітко виявляється під час аналізу тих слів мови, які використовуються як наукові терміни.

З метою реконструкції фрагмента концептуальної картини світу нами було проведено асоціативний експеримент із близько тисячею опитуваних на 116 слів лексики економічної сфери, що виражають актуальні поняття сьогодення, якими оперує суб'єкт у своєму житті на сучасному етапі соціального розвитку.

Усі реакції на один стимул утворили асоціативне поле. Реакції в асоціативному полі не просто поєднуються одна з одною, але й можуть співвідноситися між собою певними семантичними зв'язками [15, с. 17]. Тому постає необхідність поряд із поняттям «асоціативне поле» виділити поняття «семантичне поле».

У сучасному мовознавстві семантичне поле визначене як сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, об'єднаних спільністю змісту (деколи також спільністю формальних показників) і відображають понятійну, предметну або

функціональну подібність позначуваних явищ [11].

Так, до семантичних полів стимулів економічної сфери належать реакції, які мають спільний зміст (спільний компонент значення), пов'язані однією темою й відображають понятійну подібність описуваних явищ. Наприклад, семантичне поле стимулу МОНОПОЛІЯ склали реакції: *власність* – 32, *верховенство*, *власність однієї людини*, *володіння* – 2, *володію сам*, *вплив*, *встановлення цін* – 57, *встановлення ціни* – 19, *диктатура*, *єдиновласник*, *мегаприбуток*, *монополіст* – 19, *один* – 86, *один власник* – 93, *один на ринку* – 35, *одна влада*, *одна особа*, *одновладдя* – 9, *одноосібник*, *одноправство* – 6, *право*, *право одного*, *право одноосібного користування*, *створює ціни* – 5 та інші. Семантичне поле стимулу ІНФЛЯЦІЯ: *багато грошей*, *безцінні гроші*, *більше витрат*, *витрата* – 2, *втрата* – 8, *втрата*, *грошей багато*, *продуктів мало*, *девальвація*, *дорожче*, *занепад країни*, *зменшення*, *знецінення* – 242, *знецінення валюти*, *знецінення грошей* – 76, *знецінення державної валюти*, *знецінка* – 2, *зниження* – 4, *зниження курсу іноземних валют*, *знищення грошей* – 2, *зростання вартості*, *зростання цін* – 5, *криза* – 1, *недостача грошей*, *нема грошей*, *немає грошей*, *немає нічого*, *падіння* – 13, *падіння валюти*, *падіння грошей*, *підвищення цін* – 25, *підняття цін*, *подорожчання* – 3, *подорожчання товарів і послуг*, *ріст цін* – 25 та інші.

Асоціативне поле ми розглядаємо як асоціативно-смісловий конструкт, що реалізує свої зв'язки в межах певного семантичного поля, але ніколи цілком з ним не збігається, наприклад, стимул ПОЛІС: Асоціативне поле: Ядро: *страховий* – 123, *страхування* – 102, *страховка* – 95, *страхова компанія* – 25, *економіка* – 20, *мегаполіс* – 17, «–» – 13, *мега* – 13. Близня периферія: *витрати* – 9, *документ* – 8, ? – 7, *бумажка* – 7, *відповідальність* – 5, *ліс* – 3, *автоцивілка* – 2, *банк* – 2, *бумага* – 2, *грошовий* – 2, *марка* – 2, *місто* – 2, *північний* – 2, *підприємство* – 2, *цінні папери* – 2. Дальня периферія: *агентство*, *багато*, *безпечність*, *білий*, *великий*, *договір страхування*, *захист*, *зібрання*, *класно*, *компанія*, *країни*, *Краснополіс*, *магазин*, *можна*, *об'єднання*, *папір*, *патент*, *поле*, *Полісся*, *свідоцтва*, *сонце*, *стен*, *технополіс*, *товар*, *торгівельний*, *торговий центр*, *універмаг*, *цивілка*, *широкий*, *якість* тощо. Семантичне поле: Ядро: *страховий* – 123, *страхування* – 102, *страховка* – 95, *страхова компанія* – 25. Близня периферія: *документ* – 8, *відповідальність* – 5, *грошовий* – 2. Дальня периферія: *безпечність*, *договір страхування*, *захист*, *свідоцтва*.

Мовна картина світу формується засобами лексичного значення відповідного стимулу. Мовна картина світу є біднішою за концептуальну, оскільки у створенні концептуальної картини світу беруть участь інші види мисленнєвої діяльності [6].

Для виявлення збігів та розбіжностей у будові мовної та концептуальної картин світу використано

відомості про структуру лексичного та асоціативного значень слів.

Зіставлення лексичного значення з асоціативним кожного з аналізованих стимулів відбувалося за таким алгоритмом: I. Фіксація лексичного значення відповідного стимулу з Великого тлумачного словника української мови (ВТС), Універсального словника української мови (УС) та Економічних словників (ЕС). II. Виділення у структурі лексеми головних компонентів за структурно-семантичним аналізом. III. Установлення ядерних реакцій на відповідний стимул. IV. Установлення загальної кількості ядерних реакцій, які відповідають словниковому значенню. V. Статистична обробка матеріалу із

застосуванням формули: $\frac{A}{B} = C$, де А – загальна

кількість ядерних реакцій, В – кількість ядерних реакцій, що відповідають словниковому значенню. VI. Формування груп понять за рівнями наближеності лексичного й асоціативного значень за формулою: якщо $C = 1$, то стимульна лексема належить до першого рівня наближеності; якщо $C < 2$, то стимульна лексема – до другого рівня наближеності; якщо $C > 2$, $B = 0$, то стимульна лексема – до третього рівня наближеності.

До першої групи з високим ступенем наближеності асоціативного значення із лексичним належить 64 % стимулів (БАНКРУТСТВО, ГРОШІ, ДОХІД, ЗАЙНЯТІСТЬ, ЗАСТАВА, ОЛІГАРХ, ПРЕМІЯ та інші) наприклад: БАНК – I. ВТС: 1. Кредитно-фінансова установа, яка зосереджує кошти і капіталовкладення, надає кредити, здійснює грошові розрахунки між підприємствами або приватними особами, регулює грошовий обіг у країні, в тому числі випуск (емісію) нових грошей. 2. Зібрання, фонд яких-небудь даних, що використовуються з інформаційною, пошуковою та іншою метою [4, с. 60]. УС: Фінансова установа, що зосереджує тимчасово вільні кошти (грошові вклади), надає їх для тимчасового користування у формі кредитів (позичок), стає посередником у взаємних виплатах і розрахунках між підприємствами, установами чи окремими особами, регулює грошовий обіг у країні, включаючи випуск (емісію) нових грошей [8, с. 56]. ЕС: Кредитно-фінансова установа, важливими функціями якої є акумуляція тимчасово вільних коштів, здійснення грошових розрахунків, надання позики підприємствам, установам, громадянам та ін. [5, с. 18]. II. Головні компоненти: установа, зібрання, фонд. III. Ядерні реакції: *гроші* – 162, *установа* – 47, *Аваль* – 34, *Приватбанк* – 30, *багато грошей* – 19, *капітал* – 18, *кредит* – 82, *кошти* – 17, *будівля* – 14, *фінанси* – 14, *валюта* – 13, *збереження грошей* – 13, *склад грошей* – 13; *финансовое учреждение* – 14, *организация* – 10. Загальна кількість 500. IV. *Гроші* – 162 + *установа* – 47 + *Аваль* – 34 + *Приватбанк* – 30 + *багато грошей* – 19 + *капітал* – 18, *кредит* – 82 + *кошти* – 17 + *будівля* – 14 + *фінанси* – 14 + *валюта* – 13 + *збереження грошей* – 13 + *склад*

грошей – 13 + финансовое учреждение – 14 + организация – 10 = 500. V. $\frac{500}{500} = 1$.

КРЕДИТКА – I. ВТС: Дисконтна картка – кредитна картка, за якою надається знижка [4, с. 584]. ІС: Форма розрахунків, при якій банк бере на себе ризик негайної оплати товарів і послуг своїх вкладників; іменний платіжний документ, випущений банківською установою, у вигляді пластикового прямокутника з магнітною смугою, що вміщує дані, необхідні для розрахунків за товар [13]. ЕС: Грошовий документ, що пред'являється власником, за яким банки беруть на себе зобов'язання негайної оплати товарів і послуг, що може придбати їх власник [5, с. 156]. II. Головні компоненти: форма розрахунків, грошовий документ. III. Ядерні реакції: гроші – 223, зарплата – 54, моя – 52, стипендія – 42, пластикова – 25, банкомат – 28, карточка з грошима – 19, платіжний засіб – 19, пластик – 14, кредит – 13. Загальна кількість 489. IV. Гроші – 223 + зарплата – 54 + моя – 52 + стипендія – 42 + пластикова – 25 + банкомат – 28 + карточка з грошима – 19 + платіжний засіб – 19 + пластик – 14 + кредит – 13 = 489. V. $\frac{489}{489} = 1$.

До другої групи із середнім ступенем наближеності асоціативного поля із лексичним належать 34 % стимулів (ДЕМПІНГ, ЕКСПОРТ, КВОТА, МАРКА МОНОПОЛІЯ, ОБЛІГАЦІЯ, НАЦІНКА та інші) наприклад: КЛІЄНТ – I. ВТС: 1. Особа, що доручила ведення своєї справи адвокату, нотаріусові тощо. 2. Постійний відвідувач, замовник, покупець і т. ін. || Особа, організація чи установа, що їх обслуговує яка-небудь кредитна, торговельна чи промислова організація [4, с. 545-546]. УС: 1. Особа, що доручила ведення своєї справи адвокату, нотаріусові. 2. Постійний відвідувач, замовник, покупець [8, с. 362]. ЕС: Людина, з якою ведеться справа, людина, котра платить за послуги [5, с. 128]. II. Головні компоненти: особа, постійний відвідувач, замовник, покупець, людина. III. Ядерні реакції: людина – 145, покупець – 87, потрібна людина – 43, особа – 40, людина з грошима – 33, завжди правий – 29, банку – 13; покупатель – 20, потребитель – 18. Загальна кількість 428. IV. Людина – 145 + покупець – 87 + потрібна людина – 42 + особа – 40 + людина з грошима – 33 + банку – 13 + покупатель – 20 + потребитель – 18 = 398. V. $\frac{428}{398} = 1.07$. VI. $1.07 < 2$.

ЛІЦЕНЗІЯ – I. ВТС: 1. Дозвіл, що надається на здійснення видів діяльності, які відповідно до діючого законодавства підлягають ліцензуванню. 2. Дозвіл, що надається державними органами на право торговельного і т. ін. обміну між країнами. 3. Дозвіл на право використання технічного досягнення, що надається на підставі ліцензійного договору або судового чи адміністративного рішення компетентного державного органу [4, с. 624]. УС: 1. Дозвіл, який надають на певний

термін відповідні державні установи, на право здійснення деяких операцій у банківській, торговельній та інших сферах. 2. Надання права іншій особі або організації використовувати запатентовані винаходи, технології, інформацію тощо [8, с. 423]. ЕС: 1. Дозвіл, що видається компетентними державними органами для здійснення деяких видів господарської діяльності (наприклад, торгівлі чи промислів), зокрема зовнішньоторговельних операцій. 2. Надання на основі відповідної угоди однією юридичною або фізичною особою (ліцензіаром) дозволу іншій особі (ліцензіату) за обумовлену винагороду користуватися в певних межах винаходом. 3. Дозвіл з боку державних органів на проведення торгівлі як на внутрішньому ринку збуту, так і на зовнішньому [5, с. 168]. II. Головні компоненти: дозвіл, право. III. Ядерні реакції: дозвіл – 237, право – 92, документ – 72, легальність – 25, гарантія – 13, товар – 13; разрешение – 43. Загальна кількість 495. IV. Дозвіл – 237 + право – 92 + документ – 72 + легальність – 25 + товар – 13 + разрешение – 43 = 482. V. $\frac{495}{482} = 1.02$. VI. $1.02 < 2$.

До третьої групи належать стимули з низьким ступенем наближеності асоціативного значення з лексичним, наприклад, ДЕВАЛЬВАЦІЯ – I. ВТС: 1. Проваджене урядами в законодавчому порядку зменшення золотого (срібного) вмісту грошової одиниці, а також зниження курсу паперових грошей відносно золота (срібла) або іноземних валют. || Зниження вартості національної валюти, що здійснюється центральним банком за системи фіксованого валютного курсу. 2. Зниження, втрата колишньої значимості, гідності, рівня чого-небудь; знецінення [4, с. 278]. УС: Зниження курсу національної чи міжнародної (регіональної) валютно-грошової одиниці щодо валют інших країн, міжнародних валютно-грошових одиниць [8, с. 200]. ЕС: Зниження курсу національної або міжнародної (регіональної) грошової одиниці відносно валют інших країн [5, с. 63]. II. Головні компоненти: зменшення, зниження. III. Ядерні реакції: не знаю – 129, «–» – 73, знецінення – 55, гривня – 17, гривні – 15, зниження вартості – 13, валюта – 11, зменшення – 11, економіка – 10, обвал – 10; обесценивание – 18. Загальна кількість 362. IV. Знецінення – 55 + гривня – 17 + гривні – 15 + зниження вартості – 13 + валюта – 11 + економіка – 10 + зменшення – 11 + обвал – 10 + обесценивание – 18 = 160. V. $\frac{362}{160} = 2.46$. VI. $2.26 > 2$.

На думку вчених, картину світу складають не тільки значення в готовій фіксованій мовній формі, але й значення, які беруться з мовних форм і потім абстрагуються на цій основі [12, с. 143]. Ці значення утворюють фундамент мовної картини світу, яка, у свою чергу, існує як частина загальної (глобальної) концептуальної картини світу, що складається із образів, уявлень, понять, установок, оцінок – концептів – і відтворюється в предметній,

пізнавальній діяльності людини, під час знайомства із багаточисельними описами світу, представленими іншими людьми у вигляді різноманітних мовленнєвих ситуацій, тобто письмових та усних текстів [12, с. 143].

Концептуальна та мовна картини світу співвідносяться одна з одною як ціле з частиною. Мовна картина світу, створена в процесі

лінгвальної діяльності, є частиною концептуальної.

Перспектива подальших досліджень передбачає розширення кола лексем економічної сфери використання та залучення більшої кількості інформантів з метою отримання результатів для відтворення більш повного фрагмента мовної картини світу українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимущкина О. А. Механизмы проявления стереотипизации в ассоциативном поле [Електронний ресурс] : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / О. А. Алимущкина. – Барнаул, 2007. – Режим доступа до автореф. : <http://www.2.asu.ru>.
2. Апресян Ю. Д. Избр. тр. : в 2 т. / Ю. Д. Апресян. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Шк. «Яз. рус. Культуры», 1995. Т. I : Лексическая семантика. Синонимические средства языка. – 1995. – 472 с.
3. Болотнова Н. С. Лексическая структура художественного текста в ассоциативном аспекте / Н. С. Болотнова. – Томск : Том. гос. пед. ин-т, 1994. – 210 с.
4. Великий глумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
5. Економічний словник-довідник / [за ред. д-ра екон. наук, проф. С. В. Мочерного]. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.
6. Залевская А. А. Функциональная основа разграничения парадигматических и синтагматических связей при анализе материалов ассоциативных экспериментов / А. А. Залевская // Структурно-семантические исследования русского языка. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1994. – С. 5–13.
7. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1996. – 264 с.
8. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови / З. Й. Куньч. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2005. – 848 с.
9. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – № 5-6. – С. 36–41.
10. Мартинович Г. А. Вербальные ассоциации и организация лексикона человека / Г. А. Мартинович // Науч. докл. высш. шк. – Сер. Филологические науки. – 1989. – № 3. – С. 39–40.
11. Онлайн Энциклопедия Кругосвет [Електронний ресурс]. – Режим доступа до енцикл. : www.krugosvet.Ru/articles/87/1008762/1008762a1.
12. Роднева И. В. Психолингвистические особенности восприятия явлений омонимии в разносистемных языках (на материале русского, английского и французского языков) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / И. В. Роднева. – Киев, 1989. – 22 с.
13. Сайт-словник економічних, банківських та фінансових термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступа до сайту-словн. : <http://www.glossary.org.ua/catalog>.
14. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
15. Ульянов Ю. Е. Латышско-русский ассоциативный словарь / Ю. Е. Ульянов. – Рига : Зинатне, 1988. – 187 с.
16. Этнокультурная специфика языкового сознания : сб. ст. / отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1996. – 227 с.
17. Яковлева Е. С. Фрагменты русской языковой картины мира / Е. С. Яковлева // Вопр. языкознания. – 1994. – № 5. – С. 73–89.

© Кушмар Л. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 26.03.2013 р.

КУШМАР Леся Вікторівна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри «Іноземні мови» Державного економіко-технологічного університету транспорту, м. Київ.

Коло наукових інтересів: психолінгвістика.